

TIMOTHY KELLER

DÁVÁ BŮH SMYSL?

SMYSL VÍRY A NÁBOŽENSTVÍ
V MODERNÍM ŽIVOTĚ:
POZVÁNKA PRO SKEPTIKY

TRITON

TRITON
Praha / Kroměříž

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Keller, Timothy J., 1950-

[Making sense of God. Česky]

Dává Bůh smysl? : smysl víry a náboženství v moderním životě: pozvánka pro skeptiky / Timothy Keller ; z anglického originálu Making sense of God ... přeložil Václav Petr. -- Vydání první. -- Praha : Stanislav Juhaňák - Triton, 2021. -- 431 stran

Obsahuje bibliografii a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7553-739-3 (brožováno)

* 2-67 * 165.172.173:2-184.3 * 299.5:140.8 * 299.2 * 165.72 * 27-184.3 * (049)

– náboženství a společnost -- 21. století

– rozum a víra -- 21. století

– sekularismus -- 21. století

– ateismus -- 21. století

– skepticismus -- 21. století

– křesťanská víra -- 21. století

– pojednání

27-11/-2 - Křesťanská teologie. Dogmatická teologie [5]

Timothy Keller

Dává Bůh smysl?

Smysl víry a náboženství v moderním životě:
pozdávka pro skeptiky

*Věnováno všem mým kolegům, usilujícím o šíření víry ve věku skepse,
zejména Craigu Ellisovi, Mai Hariuové-Powellové a mému synovi
Michaelu Kellerovi*

DÁVÁ BŮH SMYSL?

SMYSL VÍRY A NÁBOŽENSTVÍ
V MODERNÍM ŽIVOTĚ:
POZVÁNKA PRO SKEPTIKY

TIMOTHY KELLER

STANISLAV JUHAŇÁK – TRITON

Timothy Keller

Dává Bůh smysl?

Smysl víry a náboženství v moderním životě: pozvánka pro skeptiky

*Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována,
rozmnožována a ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.*

Making Sense of God

Copyright © 2016 by Timothy Keller

All rights reserved.

Czech edition © Stanislav Juhaňák – Triton, 2021

Translation © Václav Petr, 2020

Cover © Renata Brtnická, 2021

Vydal Stanislav Juhaňák – Triton

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7553-739-3

Obsah

Předmluva: Víra seklaristů	9
Část první: Proč by měl někdo potřebovat náboženství?	19
1. Cožpak není náboženství na ústupu?	21
2. Cožpak není náboženství založeno na víře, zatímco sekularismus na důkazech?	45
Část druhá: Náboženství je důležitější, než si myslíte.	77
3. Smysl, o nějž vás utrpení nemůže připravit	79
4. Uspokojení, které nezávisí na okolnostech	103
5. Proč bych si nemohl svobodně žít podle libosti, když tím zároveň nikomu neublížuji?	128
6. Potíže s pochopením pojmu „já“	154
7. Identita, která člověka neničí a nevyklučuje „ty druhé“	173
8. Naděje, s níž lze čelit čemukoli	197
9. Otázka morálky	227
10. Spravedlnost nevytvářející nové utlačovatele	248
Část třetí: Křesťanství dává smysl	271
11. Je rozumné věřit v Boha?	273
12. Je rozumné věřit v křesťanství?	290

Epilog: Jen v Bohu	313
Poděkování	324
Poznámky	325
Ostatní literatura	428
O autorovi	429
Výběr z dalších knih Timothyho Kellera	430

PŘEDMLUVA

Víra sekularistů

Téměř třicet let jsem působil na Manhattanu jako křesťanský kazatel. Většina lidí ve městě, jež je mým domovem, nepatří mezi věřící. Ani je nelze zařadit do kategorie, jíž se obvykle říká křesťané „C a E“ (odvozeno od – *Christmas and Easter* – tj. ti, kteří jsou křesťany jen o vánočních a velikonočních svátcích). Většina z nich se spíš považuje za „bez náboženského vyznání“ nebo za „sekulární“. Nedávno se v deníku *The New York Times* psalo, že naše církve pořádá každý týden diskusní fórum pro lidi, kteří se k existenci Boha či k jakékoli jiné nadpřirozené realitě stavějí skepticky. Základním pravidlem fóra je předpoklad, že pravdu nemá ani žádné náboženství, ani sekularismus. Místo toho čerpáme z nejrůznějších pramenů – z osobní zkušenosti, filosofie, dějin, sociologie či náboženských textů –, abychom byli schopni jednotlivé myšlenkové systémy porovnávat a posuzovat, jaký dávají smysl ve vzájemném srovnání. Většina účastníků vstupuje do diskuse již s určitým názorem a doufá, že se v procesu kritického hodnocení v tomto světónázoru ještě utvrdí. Každý účastník je však zároveň nabádán, aby se otevřel vůči kritice – aby byl ochoten přiznat, že se v jeho způsobu pohledu na svět mohou vyskytovat chyby a omyly.¹

Poté, co článek vyšel, diskutovalo se o něm na několika webech s internetovými zprávami a fóry. Mnozí komentátoři se našemu úsilí vysmívali. Jeden prohlásil, že křesťanství „nedává v reálném, přirozeném světě, v němž žijeme, *žádný smysl*“ a postrádá tudíž „jakékoli [rozumové] odůvodnění“. Mnozí odmítali předpoklad, podle něhož je sekularismus souborem přesvědčení, který lze srovnávat s jinými názorovými systémy. Tvrdili naopak, že sekularismus je jednoduše smysluplným určením podstaty věcí, založeným na ryze racionálním

zhodnocení světa. Nábožensky založení lidé se podle nich pokoušejí vnutit svoji víru druhým, zatímco sekulární lidé disponují fakty – a ti, kteří s nimi nesouhlasí, jednoduše před těmito fakty zavírají oči. Jeden z kritiků pravil, že křesťanem se může člověk stát pouze tehdy, když místo pravdy přijme biblické pohádky, odmítne používat rozum a zůstane netečný k důkazům.

Účastníci jiného fóra zase nedokázali pochopit, proč sekulární skeptici vůbec do takové diskusní skupiny chodí. „To si myslím, že v Americe ještě ‘nikdo’ [z lidí bez náboženského vyznání] neslyšel o ‘radostném poselství?’“ žasl jeden muž pochybovačně. „To si myslím, že tam sekulárně založení lidé prostě přijdou, vyslechnou si to a vydechnou: ‘Proč mi o tom ještě nikdo nic neřekl?’“ Další napsal: „Lidi nejsou sekulární proto, že nic nevědí o náboženství – jsou sekulární proto, že s ním *obeznámení jsou*.“²

Během let jsem se nicméně zúčastnil tolika diskusních fór tohoto typu, že je už stěží spočítám. Víím tedy, že argumenty těchto kritiků jsou značně pomýlené. Lidé, kteří v Boha věří, i ti, kteří nevěří, docházejí ke svým názorovým postojům shodně na základě kombinace osobní zkušenosti, přesvědčení, rozumových úvah a intuice. Na těchto fórech se mi skeptici pravidelně svěřují: „Škoda, že jsem o existenci tohoto typu náboženského přesvědčení a tohoto typu uvažování o víře nevěděl dřív. Neznamená to nutně, že od téhle chvíle už věřím, ale musím přiznat, že mi do této chvíle ještě nikdo v souvislosti s těmito otázkami nenabídl tolik látky k přemýšlení.“

V předložené knize jsem shromáždil materiál, nabízející bohatou látku k přemýšlení zejména těm nejskeptičtějším čtenářům – těm, kteří se domnívají, že „radostné poselství“ není pro kulturu žádným přínosem. Porovnám zde křesťanské názory a tvrzení s názory a tvrzeními sekulárními a společně posoudíme, které z těchto přesvědčení dává v komplexním světě lidské zkušenosti větší smysl.

Než však budeme pokračovat, je třeba se na okamžik zamyslet nad užíváním výrazu „sekulární“. Dnes se totiž toto slovo používá nejméně ve třech významech.

Jedním z nich je aplikace tohoto termínu na společenskou a politickou strukturu. *Sekulární společnost* charakterizuje oddělení náboženství od státních záležitostí. Vláda a nejdůležitější kulturní instituce žádné náboženství neupřednostňují. Pojmem „sekulární“ lze také popsat konkrétní jedince. *Sekulární osoba* neuznává, že by kromě přirozeného světa existoval ještě nějaký Bůh či nadpřirozená sféra. Podle ní má všechno své vědecké vysvětlení. A vpsledku se tento pojem užívá i k označení konkrétního typu kultury, jejích témat a narativů. V *sekulárním věku* není přijata koncepce ničeho věčného: v této éře se veškerý důraz klade na *saeculum*, tj. na „tady a teď“. Šťěstí, smysl a kvalita života jsou spatřovány a uskutečňovány v rámci aktuální hospodářské prosperity, materiálního blahobytu a emocionálního naplnění.

Tyto jednotlivé aspekty sekularity je užitečné od sebe odlišovat, protože nejsou identické. Společnost může mít sekulární stát i tehdy, když v zemi žije jen hrstka sekulárních osob. Velice běžný je i jiný jev. Jedinec může tvrdit, že není sekulární osobou, protože má náboženskou víru. Na praktické úrovni však nemá existence Boha na jeho životní rozhodování a chování žádný viditelný dopad. To proto, že v sekulárním věku mají i nábožensky založení lidé tendenci vstupovat do mileneckých vztahů a manželských svazků, věnovat se kariéře, navazovat přátelství a sledovat finanční zájmy, aniž by si kromě úsilí o okamžitou osobní štěstí stanovili vyšší cíle. Obětování osobního klidu a blahobytu věcem transcendentálním bývá dnes vzácností i u lidí, kteří tvrdí, že věří v absolutní hodnoty a věčnost. Dokonce i když nejste sekulární osobou, může sekulární věk ovlivnit vaši víru natolik, že ji zeslabí – „rozředí“ (sekularizuje) – do té míry, že ji spíš vnímáte jen

jako jednu z možností, jež si v životě volíte – podobně jako zaměstnání, rekreaci, koníčky či politiku –, ne jako komplexní rámec, determinující všechna ostatní životní rozhodnutí.³

V této knize budu používat výraz „sekulární“ v onom druhém a třetím smyslu a nezbytně podrobím sekulární postoje často až ostré kritice. Zároveň však zůstanu velkým příznivcem prvního typu sekularismu. Nechci, aby církev nebo jakákoli jiná náboženská instituce ovládala stát. Stejně tak nechci, aby stát ovládal církev. Společnost, v níž si stát osobuje právo uznávat a šířit jedinou pravou víru, se často chová utlačovatelsky. Její vláda využívá autority „jediného správného náboženství“ a považuje ji za zplnomocnění k násilnému a imperiálnímu chování. Ironií je, že sňatek církve a státu nekončíva posílením privilegovaného náboženství, ale spíše jeho oslabením. Pokud si lidé náboženství nevolí svobodně, ale je jim vnucováno společenským nátlakem, často ho přijímají polovičatě či dokonce pokrytecky. Moudrá vláda se proto vyhýbá jak hlásání jediného pravého náboženství, tak prosazování doktrinární formy sekularistického přesvědčení, jež slouží k očerňování a marginalizování náboženství.

Skutečně sekulární stát by měl vytvářet podmínky pro ryze pluralistickou společnost a „názorové tržiště“, do něhož by mohli lidé všech vyznání – sekulární přesvědčení nevyjímaje – svobodně přispívat a v němž by mohli volně komunikovat, koexistovat a spolupracovat v míru a vzájemném respektu. Existuje už takové tržiště? Ne, dosud ne. Měl by to být ale prostor, v němž si lidé, kteří spolu názorově nesouzní, nejprve dlouho a pozorně naslouchají, než začnou mluvit. Lidé by se tam měli vystříhat odmítání názorů druhých, aniž by jim naslouchali: měli by k jejich námitkám a pochybnostem přistupovat s úctou a vážností. Měli by se snažit pochopit druhou stranu tak dobře, aby oponent mohl říci: „Vystihl jste můj názor lépe a přesvědčivěji, než bych to kdy svedl sám.“ Přiznávám, že takový prostor

neexistuje. Doufám jen, že touto knihou alespoň drobným, nepřilíš dokonalým dílem přispěji k jeho budování.

Před lety jsem napsal knihu *Proč Bůh?* (*The Reason for God*), která – jak už název napovídá – čtenářům předkládala soubor důvodů, proč věřit v Boha a v křesťanství. Mnohým lidem sice byla užitečná, ale pro jiné nezačínala na samotném počátku. Někteří lidé totiž ještě nenastoupili cestu hledajícího, protože zcela upřímně nepovažují křesťanství za dostatečně podstatné, aby s ním marnili čas. „Cožpak náboženství ve věku vědy, rozumu a technologie není výzvou k přijetí slepé víry?“ ptají se a dodávají: „Je jisté, že potřebu náboženství bude pociťovat stále méně a méně lidí, takže náboženství nakonec zcela zanikne.“

V předloženém svazku se na tyto námitky zaměřím. V prvních dvou kapitolách se důrazně ohradím nejen proti tvrzení, že svět je stále sekulárnější, ale i proti přesvědčení, podle něhož sekulární lidé, kteří nejsou nábožensky založení, zakládají pohled na život především na rozumu. Ve skutečnosti si totiž každý člověk vytváří světonázor pod vlivem nejrůznějších racionálních, emocionálních, kulturních a sociálních faktorů.

Ve druhé části porovnáám křesťanství se sekularismem (občas se zmíním i o jiných náboženstvích), zjistím, v čem jsou tyto myšlenkové systémy protichůdné, a pokusím se posoudit, zda nám zajišťují smysl, uspokojení, svobodu, identitu a mravní kompas – všechno, co je pro nás natolik podstatné, že bez toho nemůžeme žít. Ukážu, že křesťanství dává největší emocionální a kulturní smysl, neboť tyto zásadní otázky objasňuje nejsrozumitelnějším způsobem a poskytuje pro uspokojování životně důležitých potřeb člověka nevyčerpatelné zdroje.

V knize *Proč Bůh?* jsem se nedotkl ani důvodů, proč v naší kultuře panuje tlak, v jehož důsledku se vytváří atmosféra, v níž se křesťanství jeví jako nepřijatelné. Tyto nesouhlasné názorové postoje nám nejsou

předkládány formou argumentů. Spíše je vstřebáváme prostřednictvím vyprávění a motivů ze zábavního průmyslu a sociálních médií. Přebíráme je jednoduše formou „je to tak a tak“, „takhle to prostě chodí“. ⁴ Tyto motivy jsou tak působivé, že i mnozí věřící křesťané začínají v duchu a srdci – zpočátku nejspíš jen potají – pociťovat, jak jejich víra slábne a slábne. Značnou část nebo i většinu toho, čemu takto podprahově věříme, proto vůbec jako víru či přesvědčení *nevnímáme*. Mezi přesvědčení, o nichž zde budu hovořit, patří:

„K tomu, abyste mohli vést naplněný a smysluplný život s nadějí a uspokojením, nepotřebujete věřit v Boha“ (3., 4. a 8. kapitola).

„Pokud neubližujete druhým, máte nárok žít tak, jak uznáte za vhodné“ (5. kapitola).

„Pokud se člověk nezpronevěří svým nejniternějším tužbám a snům, stává se sám sebou“ (6. a 7. kapitola).

„K tomu, abyste se řídili principy mravních hodnot a lidských práv, nepotřebujete věřit v Boha“ (9. a 10. kapitola).

„Pro existenci Boha nebo křesťanské pravdy nesvědčí mnoho důkazů – možná žádné“ (11. a 12. kapitola).

Pokud se domníváte, že není příliš pravděpodobné, aby myslící člověk našel v křesťanství smysl, je tato kniha určena právě vám. Pokud máte přátele či rodinné příslušníky, kteří uvažují tímto způsobem (a kdo tak v naší společnosti neuvažuje, že?), může být tato kniha velmi zajímavá nejen pro vás, ale i pro ně.

Když v našem sboru skončilo jedno z diskusních fór „skeptici vítání“, oslovil mě jeden starší muž. Zúčastnil se mnoha našich sezení. „Dnes si uvědomuji,“ pravil, „že jsem se nikdy tak podrobně nezamýšlel nad svým založením ani ve svých mladších letech, kdy jsem chodil do kostela, ani v letech, kdy jsem žil jako ateista. Až příliš jsem se nechal ovlivňovat svým okolím. Vlastní hlavou jsem o těch věcech nepřemýšlel. Děkuji vám za tuto příležitost.“

Doufám proto, že tato kniha umožní zamýšlení jak čtenářům, kteří jsou nábožensky založení, tak i těm, kteří tak založení nejsou.